

CITAČNÍ ETIKA A TVORBA BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

AREAb01 Základy
filologicko-
areálových studií

BKA112 Úvod do
studia
historických věd
pro balkanisty

ÚVOD

- Věda, aby byla vědou, musí publikovat své výsledky
- Každá publikace je komunikací s vědeckou a odbornou komunitou
- Při publikování se řídíme souborem pravidel a zvyklostí, která tuto komunikaci formalizuje

- Hlavním formálním znakem odborných prací – je vědecký aparát
- Poznámkový aparát
- Seznam použitých pramenů a literatury
- Rejstříky (ne vždy)

PROČ A CO CITOVAT

- Necitujeme všeobecně nebo oborově známé skutečnosti (to, co se učí ve škole a na přednáškách zpravidla necitujeme)
- Citujeme (= uvádíme zdroj) nejen přímé citace (uvádí se v uvozovkách či jinak vyděleně), ale také parafráze (převyprávěná informace)
- Dále citujeme každou převzatou informaci či údaj
- K tomu nás mimo jiné zavazuje autorský zákon
- Převzít cizí myšlenku bez uvedení zdroje je plagiátorství, což se považuje v akademickém prostředí za největší prohřešek
- U studentských prací také odkazy dokládáme „načtenost“ a seznámení se s problematikou oboru

POZNÁMKOVÝ APARÁT

- Umisťuje se na téže straně jako text, k němuž se vztahují (poznámky pod čarou, patové poznámky)
- Nebo na konci dokumentu (koncové poznámky)
- Průběžně se číslují
- Nelze kombinovat obě varianty

FUNKCE POZNÁMKOVÉHO APARÁTU

- Nejzákladnější a hlavní funkcí poznámkového aparátu je uvádění bibliografických údajů o zdrojích citovaných a parafrázovaných myšlenek a informací
- Pro tuto funkci se v sociálních vědách a též v lingvistice se postupně prosadily odkazové citace
- Dále slouží poznámky pod čarou či na konci textu:
- k uvádění informací, kterými nechceme zatěžovat hlavní text (odbočky, digrese)
- Upřesnění údajů (např. konkrétní čísla a počty)
- K uvedení bibliografických odkazů, které nechceme dát do hlavního textu (Např. „Tomuto tématu se více věnoval...“ nebo „Srov. Nejnovější literaturu k tématu...“ apod.)

ODKAZOVÉ CITACE

- Jejich jednoznačnou výhodou je úspora místa
- Nevýhodou je značný čtenářský diskomfort (neustálé listování)
- V textu se v závorce uvádí jen autor, rok vydání díla a strany
- Na konci textu je seznam použité literatury, kde každý záznam začíná autorem a rok a až pak jsou uvedeny ostatní údaje

TVORBA BIBLIOG. ZÁZNAMŮ

- Existuje mezinárodní norma, která však není povinná
- Proto se často řídí tvorba bibliografických záznamů oborovou tradicí
- Vhodnou pomůckou jsou pokyny pro autory oborově uznávaného periodika
- Existuje více možností, následují obecná a všeobecně přijímaná pravidla

OBECNÉ ZÁSADY

- přehlednost a jednotnost údajů
- přesnost (zápis citace několika způsoby, vybrat si jeden pro danou práci a držet se jej u všech citací)
- úplnost (více údajů pro zpětnou identifikaci – nepřesnosti při přejímané citaci)
- použití primárních pramenů (citovat údaje pouze z publikací, které jsme měli v ruce)
- nezkracujte slova obsažená v údajích o citované publikaci
- platí zásada zachování pravopisných norem pro daný jazyk (u cizojazyčné literatury)
- platí zásada zachování jazyka knihy (nepřekládáme údaje o názvu, autoru, vydání – 1st edition, 2nd ed., fyzickém popisu 320 p. (pages), 320 S. (Seiten), jména nakladatelů)
- chybějící údaj přeskočit (pokud chybí, vynecháme jej a pokračujeme údajem následujícím)

CHYBY

- citování díla, které autor nepoužil (vlození kapacit oboru, ačkoli nesouvisí s dílem)
- necitování díla, které autor použil (větší prohřešek necitovat třeba kvůli antipatiím k autoru)
- citování vlastních děl bez souvislosti s daným tématem (tzv. autocitace - autor, který již něco napsal, chce své dílo propagovat a uvede jej v citaci, i když nesouvisí s tématem práce)
- nepřesné citování znemožňující identifikaci díla (citujeme tak, aby se dal dokument zpětně nalézt; pokud citaci přejímáme, je zde zvýšené riziko chyby nebo záměr, aby nešel dokument vyhledat)

ZAČÍNÁME CITOVAT

Čerpáme z:

- Líc a rub titulní strany
- Tiráž

Rozlišujeme:

- Bibliografický údaj v poznámkovém aparátu
- Bibliografický údaj v seznamu použité literatury
- Rozdíly jsou jen drobné, avšak důležité

ZÁKLADNÍ TYPY PUBLIKACÍ

- Kniha – monografie, syntéza (neperiodická, ISBN; jeden či omezený okruh autorů)
- Sborník (neperiodický, ISBN, má vždy editora, skládá se z různorodých příspěvků či z příspěvků většího množství autorů na společné téma)
- Časopis (periodický, ISSN)
- Denní tisk

- Specifické citování mají internetové zdroje a archivní prameny

KNIHA

- Autorské údaje (Jméno a příjmení)
- Název : podnázev
- Pořadí vydání (nepovinný údaj)
- Místo vydání
- Nakladatel (neuvádí se vždy)
- Rok vydání

KNIHA

- Příklad v seznamu literatury:
- Przybylski Michal- Šaur Josef a kol., *Podoby a proměny města ve slovanských a vybraných neslovanských kulturách, literaturách a jazycích*, 1. vyd., Brno : Masarykova univerzita, 2013. 166 s. ISBN 978-80-210-6569-7
- Příklad v poznámce pod čarou:
- Ivo Pospíšil, *Areál a filologická studia*, 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 68.

SBORNÍK

- **Sborník jako celek**
- Editor (Jméno a příjmení)
- Označení editora (ed., eds., edd., Hrsg.)
- Název : podnázev
- Pořadí vydání (nepovinný údaj)
- Místo vydání
- Nakladatel (neuvádí se vždy)
- Rok vydání

- **Příklad:**
- Ivo Pospíšil (ed.), Areálová slavistika a dnešní svět : Monografie z filologicko-areálových studií, Brno: Česká asociace slavistů – Tribun EU, 2010. 456 s. ISBN978-80-7399-987-2

SBORNÍK

- Jednotlivý článek ve sborníku
- Autorské údaje (Jméno a příjmení)
- Název (příspěvku)
- In (zpravidla následuje dvojtečka)
- Editor (Jméno a příjmení)
- Označení editora (ed., eds., edd., Hrsg.)
- Název : podnázev
- Pořadí vydání (nepovinný údaj)
- Místo vydání
- Nakladatel (neuvádí se vždy)
- Rok vydání
- Stránky

SBORNÍK

Příklad

- Miloš Zelenka, Jakobsonova Moudrost starých Čechů aneb ideologii v polemice o smysl českých a slovanských dějin, In: Ivo Pospíšil (ed.), *Areálová slavistika a dnešní svět : Monografie z filologicko-areálových studií*, Brno: Česká asociace slavistů – Tribun EU, 2010, s. 7-20.

ČASOPIS

- Autorské údaje (Jméno a příjmení)
- Název článku
- Název periodika
- Ročník
- Rok
- Číslo (je možné vynechat v případě průběžného číslování)
- Stránky

- Příklad:
 - Zdeňka Matyušová, V hlubinách zamyšlení a poetických vzpomínek, Opera Slavica, XXI, 2011, 3, s. 22-31.

- Denní tisk se cituje velmi podobně, ale zpravidla se udává datum vydání novin (vizte pokyny pro autory SIPř)

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Zvláštností internetových zdrojů, že v citaci přímo uvádíme, že se jedná o on-line zdroj a datum, kdy bylo ze zdroje citováno, příp. kdy proběhla kontrola dostupnosti

Příklad:

- DUPLENSKIJ, Nikolaj N. *Rekomendacii perevodčiku, zakazčiku i redaktoru, redakcija 2*. Moskva: Sojuz perevodčikov Rossii, 2012. [online]. [Cit. 20. 7. 2014]. Dostupné z: <http://www.translators-union.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=338:2012-08-20-18-53-36&catid=100:materials&Itemid=309>

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Queen. *Muz.ru* [online]. [Cit. 18. 9. 2014]. Dostupné z: <<http://muz.ru/Store/ArtistDetails.aspx?ArtistId=ART0000026012>>
- Variant je více. Důležité je dodržet obecné zásady citování (přehlednost, správnost, úplnost, dohledatelnost)
- Doporučení: řídit se pravidly, které v pokynu pro psaní diplomových prací či pokynů pro autory relevantního periodika

ARCHIVÁLIE

- Posloupnost údajů
- identifikace archivu (Moravský zemský archiv)
- název fondu, sbírky, souboru (B 26 fond Policejní ředitelství v Brně)
- fascikl (fasc. 25)
- signatura (sig. 40)
- karton (kart. 8)
- inventární číslo (inv. č. 8) - je to totéž jako číslo jednacích nebo inventární jednotka

ARCHIVÁLIE

- Každý archivní pramen nemusí mít všechny výše uvedené údaje.
- Pamatujte na základní pravidlo všech citací a odkazů - musí být uvedeny tak, aby daný pramen byl podle nich identifikovatelný a dohledatelný.
- Praktická rada: nevíte-li si rady, jak archiválii zcitovat, požádejte o přesný údaj archiváře, který Vám pramen v archivu vydává.

ARCHIVÁLE

- **Příklady (převzaté z různých publikovaných článků):**
- Moravský zemský archiv, B 26, fasc. 25, inv. č. 8.
- Moravský zemský archiv, B 26 Policejní ředitelství Brno, karton 3323, č. j. 3/55, Společnost přátel Lužice.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A 2 FF MU, B – externí učitelé, Karel Kyas.
- Národní archiv, fond Prezidia zemského úřadu, karton 613, inv. j. 207-613-25, Ukrajinská emigrace a její snahy.
- Literární archiv Památníku národního písemnictví (LAPNP), fond J. E. Purkyně, složka J. A. Smoler, dopis z 11. 12. 1839.
- Archiv hlavního města Prahy, fond Ruská svobodná dříve lidová univerzita v Praze, karton 1, sl. 1.

OPAKOVÁNÍ ODKAZŮ

- Souvislé opakování téhož zdroje (tamtéž, ibidem)
- 1) Martin Malia, Lokomotivy dějin : Revoluce a utváření moderního světa, Brno: CDK, 2009, s. 38.
- 2) Tamtéž, s. 49.
- 3) Tamtéž, s. 59-68.
- ...

OPAKOVÁNÍ ODKAZŮ

- Opakujeme dříve použitý odkaz (op. cit.)
- 1) Martin Malia, Lokomotivy dějin : Revoluce a utváření moderního světa, Brno: CDK, 2009, s. 38.
- 2) Zdeňka Matyušová, V hlubinách zamyšlení a poetických vzpomínek, Opera Slavica, XXI, 2011, 3, s. 22-31.
- 3) Martin Malia, op. cit., s. 58.
- Nebo zkracování (to je lepší, nemůže dojít k omylu při více dílech od jednoho autora)
- 3) M. Malia, Lokomotivy dějin, s. 58.